

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

 О.Б. Жильцов
« 24 » « 09 » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

для студентів

спеціальності 035 Філологія

освітнього рівня другого (магістерського)

спеціалізації 035.01 Українська мова та література

освітніх програм: 035.01.01 Українська мова та література

035.01.04 Зарубіжна література та світова художня культура

Київ–2020

Розробник:

Сасвич Ірина Георгіївна, канд. філол. наук, доцент

Викладач:

Сасвич Ірина Георгіївна, канд. філол. наук, доцент

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні

кафедри української мови

Протокол від 29. 08. 2019 р. № 1

Завідувач кафедри _____

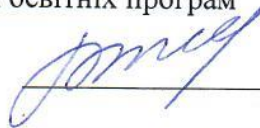

(підпис)

_____ (С.О. Караман)
(ініціали, прізвище)

Робочу програму погоджено з гарантами освітніх програм

035.01.01 Українська мова та література _____

035.01.04 Зарубіжна література та світова художня культура _____

_____. _____. 2019 р.

Робочу програму перевірено

23. 09. 2019 р.

Заступник директора/декана _____

_____ (Л.І. Заліва)

Пролонговано:

на 2020/2021 н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ) «02» 09/2020 р., протокол № 2

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ). «__»__ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ). «__»__ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ). «__»__ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Загальне мовознавство		
Вид дисципліни	обов'язкова	-
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	-
Загальний обсяг кредитів / годин	4 /120	-
Курс	5	-
Семестр	1	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	-
Обсяг кредитів	4	-
Обсяг годин, у тому числі:	120	-
Аудиторні	32	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	50	-
Форма семестрового контролю	іспит	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Загальне мовознавство» – вивчення закономірностей розвитку і функціонування мови в її багатоаспектних зв'язках з людиною, культурою, історією, суспільством із урахуванням методів дослідження та опису мови, а також здобутків лінгвістики за багато віків її розвитку; поглиблення теоретичного й професійного рівня як майбутнього дослідника мови, так і майбутнього викладача.

Завдання дисципліни:

- розширити загальнолінгвістичну підготовку словесника;
- навчити студентів виявляти діалектичний характер лінгвальної дійсності загалом та всіх її одиниць і категорій зокрема;
- розглянути основні етапи розвитку світової лінгвістичної думки;
- ознайомити студентів з основними напрямками, ідеями і проблемами сучасного мовознавства;
- виявити закономірності розвитку і функціонування мови в її багатоаспектних зв'язках з людиною, суспільством, культурою з урахуванням методів дослідження та опису мови;
- з'ясувати питання про загальнофілософський метод пізнання, часткові методи досліджень і розкрити лабораторію наукового пошуку в галузі мовознавства.

Під час лекційних і семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні магістри за спеціалізацією «Українська мова та література», освітньою програмою «Українська мова та література» набувають таких програмних компетентностей: **ЗК – 1 (загальні компетентності), ФК - 1, 5 (фахові компетентності):**

ЗК-1: Вільне володіння українською мовою як засобом ділового спілкування.

ФК-1: Здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі мовознавства, динаміки її розвитку, методологічні принципи, методичні прийоми лінгвістичного дослідження.

ФК-5: Здатність самостійно досліджувати сучасні мовознавчі проблеми в синхронічному і діахронічному аспектах.

Під час лекційних і семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні магістри за спеціалізацією «Українська мова та література», освітньою програмою «**Зарубіжна література та світова художня культура**» набувають таких програмних компетентностей: **ЗК-1, ЗК-3, ЗК-4, ЗК-7, ЗК-9 (загальні компетентності), ФК-1, ФК-3, ФК-8, ФК-9 (фахові компетентності).**

ЗК-1: Вільне володіння державною мовою як засобом ділового спілкування.

ЗК-3: Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-4: Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-7: Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК-9: Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ФК-1: Здатність вільно орієнтуватися в різних літературознавчих та лінгвістичних напрямках і школах

ФК-3: Здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки.

ФК-8: Здатність чітко й виразно висловлювати думку, використовувати знання законів техніки мовлення: правильна постановка дихання, розвиток голосу, чітка та зрозуміла дикція, нормативна орфоепія.

ФК-9: Володіння експресивними, емоційними, логічними засобами мови та здатність спрямовувати їх для досягнення запланованого прагматичного результату.

3. Результати навчання за дисципліною

Після опанування дисципліни «Загальне мовознавство» студенти повинні мати такі *програмні результати навчання:*

ПРН-З-1: Демонструвати глибокі знання в галузі гуманітарних наук, застосовувати їхні методи в різних видах професійної діяльності.

ПРН-З-2: Розуміти роль науки, освіти і культури в розвитку цивілізації; знати структуру, форми і методи наукового пізнання, їхні еволюції, методології наукових досліджень.

ПРН-У-3: Вміти працювати з науковою літературою, визначати суть і характер нерозв'язаних наукових проблем; узагальнювати і класифікувати емпіричний матеріал; вирішувати завдання пошукового і проблемного характеру тощо.

ПРН-У-5: Відповідально ставитися до професійних обов'язків; дотримуватися професійної етики й основних засад академічної доброчесності; забезпечувати дотримання авторського права; аналізувати власний досвід роботи, здійснювати самоконтроль, самооцінку, саморегуляцію, виявляти і долати недоліки; підвищувати власний професійний рівень, удосконалювати кваліфікацію.

ПРН-У-7: Пояснювати професійно з історичних позицій явища і факти рідної мови, пропагувати культуру української мови, систематично підвищувати свій фаховий рівень; застосовувати раціональні засоби пошуку, відбору і використання інформації, орієнтуватись у новинках мовознавства.

ПРН-С-2: Здатність об'єктивно оцінювати наукову інформацію; вільно обирати шляхи наукового пошуку; професійно застосовувати наукові знання в освітній діяльності.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

№ заняття	Назва заняття	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Семинар.	ІСамостій на робота	Підсумк. контроль	Семестро вий контр.
Змістовий модуль I. Історія лінгвістичних учень. Методологія мовознавства								
1.	Місце мовознавства в системі гуманітарного знання. Зміст і основні завдання загального мовознавства	4	2	2		2		
2.	Історія лінгвістичної думки до XIX ст.	4				2		
3.	Основні напрями у мовознавстві XIX століття	8	4	2	2	4		
4.	Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX - на поч. XX століття	2				2		
5.	Структуралізм, генеративізм і неогумбольдтіанство у мовознавстві XX ст.	8	4	2	2	4		
6.	Основні напрями у сучасному мовознавстві	8	2		2	4		
Разом		37	12	6	6	18	3	
Змістовий модуль II. Семіотична концепція мови. Мова і мислення. Мова і мовлення								
7.	Семіотична концепція мови.	7	4	2	2	5		
8.	Мова і мислення. Мова і мовлення	7	4	2	2	5		
Разом		16	8	4	4	10	2	
Змістовий модуль III. Системний характер мови. Мова і суспільство. Мова та історія								
9.	Структура мови. Системний характер мови.	12	4	2	2	8		
10.	Мова і суспільство	12	4	2	2	8		
11.	Мова та історія (розвиток мови)	10	4	2	2	6		
Разом		67	12	6	6	22	3	30
Разом за навчальним планом		120	32	16	16	50	8	30

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Історія лінгвістичних учень. Методологія мовознавства

Тема 1. Місце мовознавства в системі гуманітарного знання. Зміст і основні завдання загального мовознавства

Мовознавство як наука. Об'єкт і предмет мовознавства. Призначення і роль курсу «Загальне мовознавство» в системі лінгвістичних дисциплін. Основні розділи курсу: теорія мови, історія лінгвістичних учень, методологія і методи лінгвістичного аналізу. Конкретне і загальне мовознавство. Синхронне і діахронне мовознавство. Зіставне і типологічне мовознавство. Прикладне мовознавство. Визначення і уточнення предмета мовознавства. Історія лінгвістичної думки як розвиток теорії, методології і методів дослідження мови. Проблема періодизації лінгвістичних учень.

Ключові слова: мовознавство; об'єкт і предмет мовознавства; загальне мовознавство; теорія мови; методологія мовознавства; конкретне мовознавство; синхронія; діахронія; зіставне і типологічне мовознавство; прикладне мовознавство; історія лінгвістичних учень; періодизація лінгвістичних учень.

Рекомендована література:

Основна: 4; 5; 7; 8.

Додаткова: 2; 10; 21; 22; 69; 70.

Тема 2. Історія лінгвістичної думки до ХІХ ст.

Найдавніші мовознавчі традиції: індійська, китайська, антична (грецька і латинська), арабська. Здобутки давньоіндійських мовознавців (Паніні, Яска, Вараручі, Катьяна). Особливості розвитку китайського мовознавства до ХІХ ст. Два періоди у розвитку давньогрецького мовознавства (філософський та александрійський). Відображення дискусії про природу слова і відношення його до речі у діалозі Платона «Кратіл, або про правильність імен». Внесок Арістотеля у розвиток мовознавства. Дискусія аналогістів та аномалістів. Класифікація частин мови Арістарха Самофракійського. Граматики латинської мови Е. Доната і Прісціана. Давньокитайська мовознавча традиція. Лексикографічна діяльність арабських мовознавців.

Дискусії про природу назв в епоху Середньовіччя та Відродження: реалісти і номіналісти. Теорія модистів. Відродження класичної філології. Переклади Біблії національними мовами. Формування національних літературних мов і видання їх граматик.

Розвиток філософії мови в працях Ф. Бекона, Р. Декарта, Г. Лейбніца. Теорії походження мови. Спроби і проекти запровадження міжнародних мов. Філософські й нормативні граматики. Універсальний та ідіоетнічний підхід до вивчення мови («Всезагальна раціональна граматика» А. Арно та К. Лансло).

Українське мовознавство ХІ – ХVІІІ ст. Українське мовознавство доби Київської Русі. Староукраїнські граматичні дослідження кінця ХVІ – початку ХVІІІ ст. Староукраїнські лексикографічні праці кінця ХVІ – початку ХVІІІ ст. Діяльність Л. Зизанія (Тустановського), М. Смотрицького, П. Беринди, І. Ужєвича.

Ключові слова: давньоіндійська мовознавча традиція; давньогрецька мовознавча традиція; давньокитайська мовознавча традиція; арабське мовознавство; реалісти; номіналісти; всезагальна раціональна граматика; староукраїнські граматики; староукраїнські лексикографічні праці.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 8; 29; 34; 35; 36; 37; 66; 67.

Тема 3. Основні напрями у мовознавстві XIX ст.

Зародження порівняльно-історичного мовознавства. Передумови виникнення порівняльно-історичного методу. Ідеї Ф. Боппа, Р. Раска, Я. Грімма і О. Востокова. Принципи доведення спорідненості мов. Загальна теорія порівняльно-історичного дослідження мов на основі порівняння закінчень дієслів (Ф. Бопп. «Про систему дієвідмінювання санскритської мови у порівнянні з такою грецької, латинської, перської та германської мов»). Доведення споріднених зв'язків між ісландською, грецькою, латинською і балто-слов'янськими мовами (Р. Раск. «Дослідження в галузі давньопівнічної мови, або Походження ісландської мови»). Закони звукових змін у мові (Я. Грімм. «Німецька граматики»). Встановлення споріднених зв'язків між слов'янськими мовами (О. Х. Востоков. «Розвідка про слов'янську мову»).

Філософія мови В. фон Гумбольдта. Праця Ф. фон Гумбольдта «Про мову каві на острові Ява» (теоретичний вступ «Про різноманітність будови людської мови та її вплив на духовний розвиток людства»). Антропологічний підхід до мови, взаємозв'язок мови зі свідомістю і мисленням людини, її культурою та духовним життям. Положення про творчий характер мови, про динаміку мовного розвитку. Вчення про зовнішню і внутрішню форму мови. Типологічні ідеї В. фон Гумбольдта. Вплив лінгвістичної концепції В. фон Гумбольдта на розвиток лінгвістики.

Порівняльно-історичний метод. Прийоми визначення генетичної спорідненості. Реконструкція праформ.

Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві. Натуралістична концепція мови А. Шлейхера. Праці «Теорія Дарвіна і мовознавство» і «Значення мови для природної історії людини». Теорія родовідного дерева. Принципи генетичної класифікації мов.

Психологічний напрям. Концепції індивідуального й колективного психологізму. Ідеї Г. Штейнталя. Асоціативна психологія (закони асиміляції, апперцепції й асоціації) та її вплив на мовознавство.

Мовознавчі погляди О. О. Потебні. Найважливіші праці («Думка і мова», «Мова і народність», «Із записок з руської граматики», «З лекцій із теорії словесності», «Пояснення малоросійських і споріднених народних пісень»). Взаємозв'язок мови і мислення. Поняття зовнішньої і внутрішньої форми слова. Ближче і даліше значення слова.

Молодограматизм. Теоретичні положення Г. Остгофа, К. Бругмана і Г. Пауля. Молодограматичні погляди П. Ф. Фортунатова. Московська лінгвістична школа.

Ключові слова: *порівняльно-історичний метод; генеалогічна класифікація мов; типологічна класифікація мов; філософія мови; натуралістичний напрям; психологічний напрям; молодогограматизм.*

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 23; 29; 30; 61; 75; 76; 77; 81; 94

Тема 4. Мовознавство кінця XIX - поч. XX століття

Пошуки нового підходу до вивчення мови. Критика молодогограматизму представниками нових мовознавчих напрямів. Школа «слів і речей». Проблема вивчення лексики у зв'язку з культурою та історією народу у працях Г. Шухардта. Школа естетичного ідеалізму. Ідеї В. фон Гумбольдта, Г. Гегеля та Б. Кроче в працях засновника школи К. Фосслера. Принципи й методи неолінгвістики.

Казанська лінгвістична школа. Лінгвістична концепція І. О. Бодуена де Куртене (праці «Деякі випадки аналогії в польській мові», «Дослід фонетики рязанських говірок», «Дослід теорії лінгвістичних альтернацій», «Деякі розділи порівняльної граматики слов'янських мов»).

Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра. Основні проблеми «Курсу загальної лінгвістики»: лінгвальна діяльність, мова і мовлення; зовнішня і внутрішня лінгвістика; системний підхід до вивчення мови; парадигматичні і синтагматичні відношення; синхронія і діахронія.

Женевська школа. А. Сеше і Ш. Баллі. Розвиток ідей Ф. де Соссюра у працях А. Мейє і Ж. Вандрієса.

Ключові слова: *лінгвістична концепція І. О. Бодуена де Куртене, лінгвістична концепція Ф. де Соссюра; системний підхід до вивчення мови; синхронія і діахронія; парадигматичні і синтагматичні відношення соціологічний напрям у мовознавстві.*

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 2; 11; 88.

Тема 5. Структуралізм, генеративізм і неогумбольдтіанство у мовознавстві ХХ століття

Структуралізм і типологічне мовознавство. Передумови виникнення структуралізму. Ідеї структурної лінгвістики у працях Ф. де Соссюра і І. О. Бодуена де Куртене. Празька школа функціональної лінгвістики. Інтерпретація мови як функціональної системи. Наукові здобутки М. Трубецького, В. Матезіуса, Р. Якобсона, С. Карцевського. Копенгагенський структуралізм (глосематика). Глосематична теорія в працях Л. Єльмслева. Американський структуралізм (дескриптивізм). Ідеї Ф. Боаса, Е. Сепіра, Л. Блумфільда.

Структурний метод та його основні методика. Дистрибутивний аналіз. Методика безпосередніх складників. Трансформаційний аналіз. Компонентний аналіз.

Генеративізм. Концепція Н. Хомського. Термінологічний апарат генеративної лінгвістики: поверхнева структура, глибинна структура, трансформація, мовна компетенція, породжувальна граматики.

Неогумбольдтіанство як мовознавчий напрям. Розвиток ідей В. фон Гумбольдта. Європейське неогумбольдтіанство. Поняття мовної картини світу в концепції Л. Вайсгербера. Методика семантичного поля. Американське неогумбольдтіанство (американська етнолінгвістика). Проблема дослідження мов американських індіанців. Ідеї Ф. Боаса, Е. Сепіра та Б. Уорфа про взаємозв'язок мови та етнокультури. Гіпотеза лінгвальної відносності (гіпотеза Сепіра – Уорфа).

Ключові слова: *структуралізм; празька школа структурної лінгвістики; копенгагенський структуралізм; американський структуралізм; структурний метод; генеративізм; концепція мови Н. Хомського; неогумбольдтіанство; гіпотеза лінгвальної відносності.*

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 1; 19; 25; 32; 47; 56; 60; 63; 72; 79; 82; 84; 86; 89; 92; 97.

Тема 6. Основні напрями у сучасному мовознавстві

Багатоаспектний характер сучасного мовознавства. Розширення і поглиблення традиційних лінгвістичних напрямів. Когнітологія. Комплексний характер когнітології. Когнітивна лінгвістика. Принципи когнітивної лінгвістики: експансіонізм, антропоцентризм, функціоналізм та експланаторність. Проблеми когнітивної лінгвістики. Роль мови у процесах пізнання та осмислення світу. Основні поняття когнітивної семантики: концепт, категоризація, прототип, ментальний лексикон, когнітивна метафора. Представники когнітивної семантики: Дж. Лакофф, Р. Ленекер, Р. Джекендофф, Ч. Філмор, Л. Талмі та ін.

Методики концептуального аналізу. Етноцентрична концепція концептуального аналізу А. Вежбицької.

Проблема взаємозв'язку мови і культури в етнолінгвістиці та лінгвокультурології. Об'єкт і предмет і основні завдання психолінгвістики і нейролінгвістики. Лінгвістика тексту як галузь мовознавчих досліджень. Комунікативна лінгвістика як сучасний лінгвістичний напрям: основні завдання і поняттєвий апарат. Комп'ютерна лінгвістика. Філософія мови на сучасному етапі.

Ключові слова: *когнітивна лінгвістика; етнолінгвістика; лінгвокультурологія; психолінгвістика; лінгвістика тексту; комунікативна лінгвістика; комп'ютерна лінгвістика.*

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 4.

Додаткова: 3; 6; 7; 14; 40; 44-46; 50; 51; 55; 56; 73; 74; 78; 80; 84; 85; 95;100.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Семіотична концепція мови. Мова і мислення.
Мова і мовлення**

Тема 7. Семіотична концепція мови. Поняття про знак і знакову систему мови. Семіотика і лінгвосеміотика. Семіотичні ідеї Ч. Пірса, Ч. Морріса, Ф. де Соссюра, Р. Якобсона, С. Карцевського. Природа і структура знака. Унілатеральна і білатеральна теорії. Знаковість і одиниці мови. Мовний знак. Відношення «позначення – позначене». Лінгвоцентризм семіотики. Ф. де Соссюр як фундатор лінгвосеміотики («Курс загальної лінгвістики»). Властивості мовного знака (за Ф. де Соссюром): довільність, лінійність, незмінність і змінність знака. Асиметричний дуалізм мовного знака.

Семіотичний (семантичний) трикутник. Варіанти термінів, що репрезентують семіотичний трикутник. Знак і значення. Природа значення. Знак як динамічна мовленнєва сутність.

Типологія знаків як наукова проблема. Принципи класифікацій знакових систем і знаків. Класифікація знаків з погляду фізичної природи плану вираження (оптичні, слухові (аудіальні), тактильні, смакові, нюхові). Типи знаків за характером зв'язку між позначеним і позначенням. Класифікація знаків Ч. Пірса: знаки-індекси, знаки-копії, знаки-символи.

Своєрідність мови як знакової системи. Мова і несловесні форми спілкування (паралінгвістика і паракінесика).

Ключові слова: *знак; типологія знаків; знак-індекс; знак-ікона; знак-символ; семіотика; структура знака; мовний знак; мова як знакова система.*

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 4; 22; 49; 57; 69; 87; 90; 99.

Тема 8. Мова і мислення. Мова і мовлення

Взаємозв'язок і взаємодія мови і свідомості, мовлення і мислення. Типи мислення. Внутрішнє мовлення і мислення. Психофізіологічні основи зв'язку мови і мислення. Роль мови у процесі пізнання.

Дослідження проблеми мови і мовлення. Дихотомія «мова і мовлення» у світлі вчення Ф. де Соссюра («Курс загальної лінгвістики») Лінгвальна діяльність, мова і мовлення. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення. Мова і мовлення у гносеологічному, онтологічному і прагматичному аспектах.

Ключові слова: мова і мислення, мова і свідомість; внутрішнє мовлення; типи мислення; мова, мовлення, мовленнєва діяльність.

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 2; 16; 28; 52; 53; 54; 69; 84; 85; 98.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Системний характер мови. Мова і суспільство. Мова та історія

Тема 9. Система і структура мови

Мова як система систем. Система і структура мови. Своєрідність системності мови. Системоутворювальні і системонабуті властивості мовних одиниць. Співвідношення системних і несистемних явищ у мові. Система і норма. Парадигматичні, синтагматичні та ієрархічні відношення між мовними одиницями.

Структура мови. Поняття про рівні мови. Основні й проміжні рівні мови (фонологічний, морфонологічний, морфологічний, словотвірний, лексико-семантичний, фразеологічний, синтаксичний). Теорії ізоморфізму (Є. Курилович) та ієрархії рівнів мови (Е. Бенвеніст).

Передумови виникнення фонології. Поняття фонем. Теорії фонем І. О. Бодуена де Куртене, Л. В. Щерби і М. С. Трубецького. Поняття фонологічної системи. Фонем в парадигматиці й синтагматиці. Фонологічні школи. Санкт-Петербурзька фонологічна школа. Московська фонологічна школа.

Грамматика. Грамматичне значення. Грамматична категорія. Морфологічні і синтаксичні граматичні категорії. Приховані категорії. Морфологічний рівень. Морфема. Частина мови. Проблема виділення і класифікації частин мови. Синтаксичний рівень. Сучасні теорії речення. Розмежування речення і висловлення. Формально-структурний, комунікативний і прагматичний синтаксис.

Лексико-семантична системи мови. Парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні відношення між лексичними одиницями.

Проміжні рівні мови. Характеристика морфонологічного проміжного рівня мови. Словотвірний проміжний рівень мови. Словотвірна мотивація, словотвірна похідність, словотвірне правило, словотвірне гніздо словотвірна (дериваційне) значення, словотвірний тип, спосіб словотвору. Фразеологічний проміжний рівень мови.

Ключові слова: система мови; структура мови; мовний рівень; основні рівні мови; проміжні рівні мови; фонологічний рівень; морфонологічний рівень; морфологічний рівень; словотвірний рівень; лексико-семантичний рівень; фразеологічний рівень; синтаксичний рівень; фонема; морфема; лексема; речення; парадигматичні відношення, синтагматичні відношення; ієрархічні відношення.

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 10; 11; 15; 19; 39; 56; 59; 83-85; 88; 91-93.

Тема 10. Мова і суспільство

Суспільна природа мови. Погляди вчених на природу мови. Мова як біологічне явище (А. Шлейхер, М. Мюллер), психічне явище (Г. Штейнталь, В. фон Гумбольдт, О. О. Потебня) та суспільне явище (Ф. де Соссюр).

Соціальна зумовленість мовних явищ. Суспільні функції мови. Суспільний характер мовної норми. Вибірковість, стійкість і обов'язковість мовної норми. Мова як символ соціальної солідарності. Залежність стану мови від стану суспільства.

Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура.

Соціолінгвістика, її предмет, завдання і проблеми. Напрями соціолінгвістичних досліджень. Мовна ситуація, мовна політика. Природа варіативності мови. Соціолінгвістична зміна як категорія.

Інтерлінгвістика. Проблема створення штучних мов. Основні штучні мови: волапук, есперанто, ідо, окциденталь, інтерлінгва.

Ключові слова: *суспільна природа мови; соціальна зумовленість мовних явищ; суспільні функції мови; суспільний характер мовної норми; соціолінгвістика; мовна ситуація; мовна політика; інтерлінгвістика; штучні мови.*

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 2; 3; 48; 62; 85.

Тема 11. Мова та історія

Мова як явище, що історично розвивається. Конвергенція і дивергенція. Синхронія і діахронія. Зовнішні причини мовних змін. Мовні контакти. Запозичення як результат взаємодії мов. Явище інтерференції. Мовні союзи. Поняття субстрату, суперстрату, адстрату. Внутрішні причини мовних змін. Основні антиномії (позначувального і позначуваного; норми і системи; мовця і слухача; інформаційної та експресивної функції мови; коду і тексту). Основні тенденції мовного розвитку. Темпи мовних змін.

Ключові слова: *мова та історія; розвиток мови; конвергенція; дивергенція; синхронія; діахронія; мовні контакти; зовнішні причини мовних змін; субстрат; суперстрат; адстрат; внутрішні причини мовних змін; тенденції мовного розвитку.*

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 13; 27; 43.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Семінарське заняття 1.

Тема: Основні напрями у мовознавстві ХІХ ст.

1. Основоположники порівняльно-історичного мовознавства.
2. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта.
3. Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві.
4. Психологічний напрям.
5. Основні положення вчення О. О. Потебні.
6. Молодограматизм.

Ключові слова: *порівняльно-історичний метод; генеалогічна класифікація мов; типологічна класифікація мов; філософія мови; натуралістичний напрям; психологічний напрям; молодогограматизм.*

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основоположників порівняльно-історичного мовознавства і розкрийте їх внесок у порівняльно-історичне мовознавство.
2. Які основні положення лінгвістичної концепції В. фон Гумбольдта? Чому його вважають основоположником загального мовознавства?

3. Розкрийте значення вчення В. фон Гумбольдта для сучасного мовознавства. Які положення його вчення знайшли свій розвиток у різних напрямках сучасної лінгвістики?
4. Чим зумовлене виникнення натуралістичного напрямку в мовознавстві?
5. Які основні ідеї натуралістичної теорії А. Шлейхера? Оцініть їх з позиції сучасного мовознавства.
6. Сформулюйте основні теоретичні положення психологізму. Визначте їх сильні й слабкі сторони.
7. Назвіть основні положення вчення О.Потебні. Розкрийте значення праць О.Потебні й місце очоленої ним Харківської лінгвістичної школи в історії вітчизняного й світового мовознавства.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 23; 29; 30; 61; 75; 76; 77; 81; 94

Семінарське заняття 2.

Тема: Структуралізм і генеративізм у мовознавстві ХХ століття

План

I. Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.

1. Основні лінгвістичні ідеї І. О. Бодуена де Куртене.
2. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра.

II. Мовознавство першої половини ХХ ст.

1. Історичні й методологічні основи структуралізму.
2. Празька лінгвістична школа.
3. Копенгагенський структуралізм (глосематика).
4. Американський структуралізм (дескриптивізм).
5. Генеративізм.

Ключові слова: *структуралізм; празька школа структурної лінгвістики; копенгагенський структуралізм; американський структуралізм; структурний метод; генеративізм; концепція мови Н. Хомського; неогумбольдтіанство; гіпотеза лінгвальної відносності.*

Питання для самоконтролю

1. Чим зумовлена поява структуралізму? Вкажіть основні ознаки структуралізму.
2. Назвіть структуралістські школи. Чим вони різняться між собою? Які достоїнства і недоліки структуралізму?
3. Розкрийте суть генеративної лінгвістики. Що нового вніс у теорію мовознавства Н. Хомський? Який вплив мала його теорія на подальший розвиток мовознавства?

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3; 4; 9.

Додаткова: 1; 19; 25; 32; 47; 56; 60; 63; 72; 79; 82; 84; 86; 89; 92; 97.

Семінарське заняття 3.

Тема: Основні напрями у сучасному мовознавстві

План

1. Сучасний парадигмальний простір лінгвістики.
2. Когнітивна лінгвістика: основні проблеми і теорії когнітивної семантики (категоризація, концепт, теорія когнітивної метафори).

3. Психолінгвістика, її предмет, завдання і проблеми.
4. Етнолінгвістика і лінгвокультурологія.
5. Лінгвістика тексту як галузь мовознавчих досліджень. Текст і дискурс.
6. Комунікативна лінгвістика. Теорія мовленнєвих актів.

Ключові слова: *когнітивна лінгвістика; етнолінгвістика; лінгвокультурологія; психолінгвістика; лінгвістика тексту; комунікативна лінгвістика; комп'ютерна лінгвістика.*

Питання для самоконтролю

1. Які напрями розвиваються у сучасному мовознавстві?
2. Які проблеми порушила когнітивна лінгвістика? Які її перспективи?
3. Які праці з функціональної лінгвістики, лінгвістики тексту і комунікативної лінгвістики з'явилися останнім часом? Які оригінальні ідеї вони містять?
4. У чому полягає суть синергетичної теорії мови!

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 4.

Додаткова: 3; 6; 7; 14; 40; 44-46; 50; 51; 55; 56; 73; 74; 78; 80; 84; 85; 95; 100.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СЕМІОТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ МОВИ. МОВА І МИСЛЕННЯ. МОВА І МОВЛЕННЯ

Семінарське заняття 4. Семіотична концепція мови

План

1. Поняття про знак. Структура знака.
2. Типологія знаків.
3. Знаковість і одиниці мови. Специфіка мовного знака.
4. Своярідність мови як знакової системи.
5. Мова і несловесні форми спілкування (паралінгвістика і паракінесика).

Ключові слова: *знак; типологія знаків; знак-індекс; знак-ікона; знак-символ; семіотика; структура знака; мовний знак; мова як знакова система.*

Питання для самоконтролю

1. У працях яких філософів і мовознавців започатковано вчення про знакову природу мови?
2. У чому полягає оригінальність підходу до трактування мовних знань Ф. де Соссюра?
3. У якому співвідношенні перебувають лінгвістика і семіотика? Що таке лінгвосеміотика, і хто є її основоположником?
4. У чому полягає суть двобічності мовного знака?
5. Схарактеризуйте структуру мовного знака. У чому полягає суть довільності мовного знака?

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 4; 22; 49; 57; 69; 87; 90; 99.

Семінарське заняття 5. Тема: Мова і мислення. Мова і мовлення План

1. Проблема співвідношення мови і мислення в історії мовознавства.
2. Особливості єдності мови і мислення: спільне і відмінне.
3. Психофізіологічні основи взаємозв'язку мови і мислення. Внутрішнє мовлення і мислення.
4. Роль мови у процесі пізнання. Гіпотеза Сепіра – Уорфа.
5. Співвідношення мови і мовлення в історії мовознавства.
6. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення.

Ключові слова: *мова і мислення, мова і свідомість; внутрішнє мовлення; типи мислення; мова, мовлення, мовленнєва діяльність.*

Питання для самоконтролю

1. Які тенденції щодо питання про співвідношення мови і мислення існують у мовознавстві?
2. У яких співвідношеннях перебувають внутрішнє мовлення і мислення?
3. Які принципові відмінності в інтерпретації проблеми про співвідношення мови і мовлення характерні для концепцій Ф.де Соссюра, Л.В.Щерби і Е. Косеріу?
4. Яке теоретичне і практичне значення має дихотомія «мова – мовлення»?

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 2; 16; 28; 52; 53; 54; 69; 84; 85; 98.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР МОВИ. МОВА І СУСПІЛЬСТВО. МОВА ТА ІСТОРІЯ

Семінарське заняття 6.

Тема: Структура мови. Системний характер мови

План

1. Системний характер мови.
2. Структура мови. Основні й проміжні рівні мови.
3. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями.
4. Поняття фонем. Фонем в парадигматиці й синтагматиці.
5. Морфологічний рівень мови. Поняття морфем. Частини мови.
6. Граматичне значення. Граматичні категорії.
7. Основна одиниця синтаксису. Сучасні теорії речення.
8. Лексико-семантична система мови. Парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні відношення між лексичними одиницями.

Ключові слова: *система мови; структура мова; мовний рівень; основні рівні мови; проміжні рівні мови; фонологічний рівень; морфонологічний рівень; морфологічний рівень; словотвірний рівень; лексико-семантичний рівень; фразеологічний рівень; синтаксичний рівень; фонема; морфема; лексема; речення; парадигматичні відношення, синтагматичні відношення; ієрархічні відношення.*

Питання для самоконтролю

1. Які типи систем розрізняє сучасна наука? До якого типу систем належить мова? Обґрунтуйте відповідь.
2. На чому ґрунтується системність мови? Які відношення існують між мовними одиницями?
3. За яким принципом виділяються мовні рівні? У чому відмінність між основними і проміжними рівнями мови? Який зміст вкладають у поняття ізоморфізму й ієрархії рівнів мови?

4. У чому полягає своєрідність системності мови? Як співвідносяться поняття системи і мовної норми?
5. Чим різняться трактування фонемі І.О.Бодуеном де Куртене, Л.В.Щербою і М.С.Трубецьким?
6. Як співвідносяться між собою фонемі в парадигматиці і синтагматиці?
7. У чому полягає своєрідність фонологічних систем різних мов?
8. Які фонологічні школи існують і чим вони різняться між собою?
9. Охарактеризуйте типи граматичних значень і граматичних категорій. Що розуміють під прихованими граматичними категоріями?
10. Охарактеризуйте сучасні теорії речення. Що таке структурна позиційна схема речення? Як у сучасних дослідженнях трактується парадигматика речення?
11. Чим різняться конструктивний і комунікативний синтаксис? Що таке глибинна структура речення?
12. У чому сутність актуального членування речення?
13. У чому специфіка системності лексики?
14. У яких співвідношеннях перебувають парадигматичний і синтагматичний аспекти лексико-семантичної системи?

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 10; 11; 15; 19; 39; 56; 59; 83-85; 88; 91-93.

Семінарське заняття 7. Мова і суспільство

План

1. Суспільна природа мови.
2. Функції мови.
3. Мова і культура.
4. Соціальна зумовленість мовних явищ. Суспільний характер мовної норми.
5. Соціолінгвістика як галузь сучасного мовознавства.

Ключові слова: *суспільна природа мови; соціальна зумовленість мовних явищ; суспільні функції мови; суспільний характер мовної норми; соціолінгвістика; мовна ситуація; мовна політика; інтерлінгвістика; штучні мови.*

Питання для самоконтролю

1. Обґрунтуйте соціальну зумовленість мовних явищ. Чи все в мові є соціальним?
2. Як відбиваються в мові соціальні чинники?
3. Як співвідносяться мова, нація і держава; мова і культура?
4. Чому мова є найважливішою етнічною ознакою?
5. Охарактеризуйте основні проблеми соціолінгвістики.

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 2; 3; 48; 62; 85.

Семінарське заняття 8.

Тема: Мова та історія (розвиток мови)

План

1. Мова як явище, що історично розвивається. Поняття синхронії і діахронії.
2. Зовнішні причини мовних змін.
3. Взаємодія мов. Мовні контакти та їх наслідки.
4. Внутрішні причини мовних змін.

5. Темпи мовних змін.
6. Питання про прогрес у розвитку мов.

Ключові слова: *мова та історія; розвиток мови; конвергенція; дивергенція; синхронія; діахронія; мовні контакти; зовнішні причини мовних змін; субстрат; суперстрат; адстрат; внутрішні причини мовних змін; тенденції мовного розвитку.*

Питання для самоконтролю

1. Які зміни в мові можуть бути спричинені контактуванням мов?
2. Що розуміють під внутрішніми причинами мовних змін? У яких антиноміях і тенденціях мовного розвитку вони виявляються?
3. Від чого залежать темпи мовних змін? Обґрунтуйте відповідь.
4. Які думки існують у мовознавців щодо прогресу в розвитку мови?

Рекомендована література:

Основна: 4 – 8.

Додаткова: 13; 27; 43.

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		кількість одиниць	максимальна	кількість одиниць	максимальна	кількість одиниць	максимальна
Відвідування лекцій	1	3	3	2	2	3	3
Відвідування семінарських занять	1	3	3	2	2	3	3
Робота на семінарському занятті	10	3	30	2	20	3	30
Лабораторна робота (зокрема допуск, виконання, захист)	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	2	10	3	15
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	91	-	59	-	76
Максимальна кількість балів:	226						
Розрахунок коефіцієнта:	3,77						

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота 1.

Тема 1. Місце мовознавства в системі гуманітарного знання. Зміст і основні завдання загального мовознавства

1. Самостійно опрацювати та законспектувати питання «Зв'язок мовознавства з іншими суспільними і природничими науками».
2. Визначити роль курсу «Загальне мовознавство» у підготовці філолога.

Самостійна робота 2.

Тема 2. Історія лінгвістичної думки до XIX ст.

Самостійно опрацюйте і законспекуйте теоретичні питання:

I. Найдавніші мовознавчі традиції:

1. Мовознавство в Давній Індії.
2. Давньокитайське мовознавство.
3. Мовознавство в Давній Греції та Римі.
4. Давнє арабське мовознавство.

Самостійна робота № 3

Тема: Основні напрями у мовознавстві XIX ст.

I. Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання:

1. Психологічний напрям у мовознавстві XIX ст.
2. Основні положення вчення О. О. Потебні.

II. Визначте основні положення теоретичного вступу («Про різноманітну будову людських мов і її вплив на духовний розвиток людства») до праці В.фон Гумбольдта «Про мову каві на острові Ява».

Самостійна робота № 4.

Тема: Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX - на поч. XX століття

I. Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання:

1. Основні лінгвістичні ідеї І. О. Бодуена де Куртене.
 2. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра.
- II. Схарактеризуйте основні наукові відкриття І. Бодуена де Куртене та специфічні ознаки Казанської лінгвістичної школи.
- III. Зазначте проблеми мовознавства, порушені в «Курсі загальної лінгвістики» Ф. де Соссюра.

Самостійна робота № 5

Тема: Структуралізм, генеративізм і неогумбольдтіанство у мовознавстві XX століття

I. Самостійно опрацювати і законспектувати питання:

1. Європейське неогумбольдтіанство.
 2. Американське неогумбольдтіанство.
- II. Сформулюйте положення наукової концепції Ф. де Соссюра, що були покладені в основу наукових пошуків представників різних шкіл структуралізму.
- III. Поясніть відмінність підходу у дослідженні мови представниками різних шкіл структуралізму.
- IV. Поясніть суть гіпотези лінгвальної відносності Сепіра – Уорфа. Розкрийте її сильні і слабкі сторони.

Самостійна робота № 6

Тема: Основні напрями у сучасному мовознавстві

I. Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання:

1. Принципи сучасної лінгвістики.
2. Когнітивна лінгвістика: основні проблеми і теорії когнітивної семантики (категоризація, концепт, теорія когнітивної метафори).
3. Психолінгвістика, її предмет, завдання і проблеми.
4. Етнолінгвістика і лінгвокультурологія.
5. Лінгвістика тексту як галузь мовознавчих досліджень.
6. Комунікативна лінгвістика.

II. Укладіть короткий словник термінів когнітивної лінгвістики (категоризація, ментальна репрезентація, концепт, концептуальна система, фрейм, когнітивна метафора, прототипний підхід, стереотип).

Самостійна робота № 7

Тема: Семіотична концепція мови

I. Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання «Мова і несловесні форми спілкування (паралінгвістика і паракінесика)».

II. Законспекуйте розділи «Природа мовного знака» і «Незмінність і змінність мовного знака» з праці Ф. де Соссюра «Курс загальної лінгвістики».

Самостійна робота № 8

Тема: Мова і мислення. Мова і мовлення

1. Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання «З історії вивчення мови і мовлення».
2. Розкрийте основні етапи в дослідженні питання про співвідношення мови і мовлення.
3. Законспекуйте статтю Л. В. Щерби «Про потрійний аспект мовних явищ і про експеримент у мовознавстві»: Щерба Л. В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, 1974. – С. 24–39. Режим доступу: <http://www.philology.ru/linguistics1/shcherba-74a.htm>

Самостійна робота № 9

Тема: Система і структура мови

I. Самостійно працюйте і законспекуйте питання:

1. Граматична система мови.
2. Граматичне значення. Граматичні категорії.
3. Синтаксичний рівень мови. Сучасні теорії речення.
4. Лексико-семантична система мови: парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні відношення між лексичними одиницями.
5. Проміжні рівні мови: морфологічний, словотвірний і фразеологічний.

II. Розкрийте суть теорії ізоморфізму й ієрархії рівнів мови.

Самостійна робота № 10

Тема: Мова і суспільство

Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання:

1. Мова і культура.
2. Інтерлінгвістика як лінгвістична дисципліна. Проблема міжнародної мови.
3. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава.
4. Мовна ситуація і мовна політика. Особливості впливу суспільства на мову.
5. Законспекуйте роботу Р. Якобсона «Лінгвістика і поетика»: Якобсон Р. Лінгвістика і поетика // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів : Літопис, 2002. – С. 465 – 487.

Самостійна робота № 11

Тема: Мова та історія (розвиток мови)

Самостійно опрацюйте і законспекуйте питання:

1. Зовнішні причини мовних змін.
2. Внутрішні причини мовних змін
3. Законспекуйте статтю: Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (Проблема языкового изменения) // Новое в лингвистике. Вып. III. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1963. – С. 143 – 343.

Рекомендації до виконання завдань для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи необхідно виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано.

Критерії оцінювання виконаних студентами завдань для самостійної роботи

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Загальне мовознавство» оцінюється за такими параметрами:

5 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу. Студент самостійно працює з науковою літературою; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію.

4 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень і прояву узагальнень.

3 бали – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її недбало, без висвітлення поглядів різних науковців.

2 бали – завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки.

1 бал – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити узагальнення.

0 балів – більшу частину самостійних завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими і навчальними джерелами.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Кожний модуль включає бали за *модульну контрольну роботу* (модульний контроль).

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється на окремих аркушах.

Модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Модульна контрольна робота містить два теоретичні питання і 5 тестових завдань.

Критерії оцінювання виконання студентами модульних контрольних робіт

Максимальна кількість балів за одне теоретичне питання – 10; правильна відповідь на одне тестове завдання – 1 бал.

Критерії оцінювання теоретичного питання (максимальна кількість балів: 10)

Значення оцінки	Оцінка за п'ятнадцятибальною шкалою
Відмінний рівень знань у межах обов'язкового матеріалу з можливими, незначними недоліками	9-10 балів
Достатньо високий рівень знань у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок	8 балів
Загалом добрий рівень знань з незначною кількістю помилок	7 балів

Посередній рівень знань із значною кількістю недоліків.	5-6 балів
Мінімально можливий допустимий рівень знань	4 бали
Недостатній рівень знань із значною кількістю помилок	1-3 бали

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль із навчальної дисципліни «Загальне мовознавство».

До складання екзамену допускаються студенти, які активно відпрацювали всі семінарські заняття, написали всі модульні контрольні роботи та виконали блок самостійної роботи.

Критерії оцінювання

Метою підсумкового контролю з дисципліни «Загальне мовознавство» є перевірка рівня засвоєння студентом всієї програми, яка включає, зокрема, три завдання:

- два теоретичні питання;
- 10 тестових завдань.

Максимальна кількість балів за одне теоретичне питання – 15; правильна відповідь на одне тестове завдання – 1 бал.

Критерії оцінювання теоретичного питання (максимальна кількість балів: 15)

Значення оцінки	Оцінка за п'ятнадцятибальною шкалою
Відмінний рівень знань у межах обов'язкового матеріалу з можливими, незначними недоліками	13-15 балів
Достатньо високий рівень знань у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок	12 балів
Загалом добрий рівень знань з незначною кількістю помилок	10-11 балів
Посередній рівень знань із значною кількістю недоліків.	8-9 балів
Мінімально можливий допустимий рівень знань	6-7 балів
Недостатній рівень знань із значною кількістю помилок	1-5 балів

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Мовознавство як наука. «Загальне мовознавство» як навчальна дисципліна.
2. Місце мовознавства в системі наук.
3. Проблема періодизації мовознавчих учень.
4. Загальна характеристика найдавніших мовознавчих традицій (давньоіндійської, давньокитайської, античної).
5. Порівняльно-історичний метод дослідження мови. Внесок Ф.Боппа, Р.Раска, Я.Грімма і О.Востокова у розвиток мовознавства.
6. Лінгвістичні погляди В.фон Гумбольдта.
7. Натуралістичний напрям у мовознавстві XIX ст. Основні ідеї А. Шлейхера.
8. Психологічний напрям у мовознавстві XIX ст. Концепція мови Г. Штейнталя.
9. Основні положення вчення О.О.Потебні.
10. Вчення О.О.Потебні про внутрішню форму слова.
11. Основні лінгвістичні ідеї І. О. Бодуена де Куртене.
12. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра.
13. Історичні й методологічні основи структуралізму.
14. Празька школа функціональної лінгвістики.
15. Копенгагенський та американський структуралізм.
16. Генеративна лінгвістика. Концепція мови Н.Хомського.
17. Неогумбольдтіанство у мовознавстві XX ст. Проблема взаємозв'язку мови і культури в європейському й американському неогумбольдтіанстві.
18. Роль мови у процесі пізнання. Гіпотеза Сепіра – Уорфа.
19. Сучасний парадигмальний простір лінгвістики.
20. Когнітивна лінгвістика як напрям сучасного мовознавства. Основні теорії і поняття когнітивної семантики.
21. Етнолінгвістика й лінгвокультурологія як розділи сучасного мовознавства.
22. Психолінгвістика як галузь сучасного мовознавства. Об'єкт, предмет і основна проблематика.
23. Лінгвістика тексту як галузь мовознавчих досліджень. Текст і дискурс.
24. Комунікативна лінгвістика. Теорія мовленнєвих актів.
25. Соціолінгвістика, її предмет, завдання і проблеми.
26. Поняття про знак. Структура знака.
27. Типологія знаків. Класифікація знаків за типом відношень між матеріальною формою знака і позначуванним об'єктом та з погляду фізичної природи знака.
28. Знаковість і одиниці мови. Специфіка мовного знака.
29. Своєрідність мови як знакової системи.
30. Мова і несловесні форми спілкування (паралінгвістика і паракінесика).
31. Проблема співвідношення мови і мислення в історії мовознавства.
32. Особливості єдності мови і мислення: спільне і відмінне.
33. Психофізіологічні основи взаємозв'язку мови і мислення. Внутрішнє мовлення і мислення.
34. Співвідношення мови і мовлення в історії мовознавства.
35. Проблема співвідношення мови і мовлення у сучасному мовознавстві.
36. Системний характер мови. Мова як система систем.
37. Структура мови. Основні й проміжні рівні мови.
38. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями.
39. Поняття фонем. Фонем в парадигматиці й синтагматиці.
40. Граматична система мови. Граматичне значення.
41. Граматичні категорії.
42. Морфологічний рівень мови. Поняття морфем. Поняття частин мови.
43. Синтаксичний рівень мови. Проблема визначення основної синтаксичної одиниці.
44. Речення як основна одиниця синтаксису. Сучасні теорії речення.

45. Лексико-семантична система мови. Парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні відношення між лексичними одиницями.
46. Суспільна природа мови.
47. Суспільні функції мови.
48. Проблема взаємозв'язку мови і культури.
49. Соціальна зумовленість мовних явищ. Суспільний характер мовної норми.
50. Залежність стану мови від стану суспільства.
51. Взаємодія мов. Мовні контакти та їх наслідки.
52. Мова як явище, що історично розвивається. Поняття синхронії і діахронії.
53. Зовнішні причини мовних змін.
54. Внутрішні причини мовних змін.

6.6. Шкала відповідності оцінок

<i>Оцінка</i>	<i>Кількість балів</i>
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

«Загальне мовознавство»

Разом: лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год.,
самостійна робота – 50 години, МКР – 8 год., семестровий контроль – 30 год., екзамен

Тиждень	I-II	I-II	III-IV V-VI	V-VI	VII-VIII	IX-X	XI-XII		
Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II	Змістовий модуль III			
Назва модуля	Історія лінгвістичних учень. Методологія мовознавства				Семіотична концепція мови. Мова і мислення. Мова і мовлення	Системний характер мови. Мова і суспільство. Мова та історія			
Кількість балів за модуль	91 балів				59 балів	76 бал			
Лекції	Лекц. 1	Лекц. 2	Лекц. 3		Лекц. 4	Лекц. 5	Лекц. 6	Лекц. 7	Лекц. 8
Години	2 год.	2 год.	2 год.		2 год.	2 год.	2 год.	2 год.	2 год.
Теми лекцій	Мовознавство як наука. Періодизація мовознавчих учень. (1 б.)	Основні напрями у мовознавстві XIX століття (1 б.)	Структуралізм і генеративізм у мовознавстві XX століття (1 б.)		Семіотична концепція мови. (1 б.)	Мова і мислення. Мова і мовлення (1 б.)	Структура мови. Системний характер мови. Фонологічна система мови. (1 б.)	Мова і суспільство (1 б.)	Мова та історія (розвиток мови) (1 б.)
Теми семінарських занять		Основні напрями у мовознавстві XIX століття (11 б.)	Структуралізм, генеративізм і нео-гумбольд-тіанство у мовознавстві XX століття (11 б.)	Основні напрями у сучасн. мовознавстві (11 б.)	Семіотична концепція (11б.)	Мова і мислення. Мова і мовлення (11 б.)	Структура мови. Системний характер мови (11 б.)	Мова і суспільство. (11 б.)	Мова та історія (розвиток мови) (11б.)
Самостійна робота	5x7=10 балів				5x2=10 балів	5x3=15 балів			
Види поточн. контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	Модульна робота 3 (25 балів)			
Підсумк контр.	Екзамен (40 балів)								

8. Рекомендовані джерела

I. Основна

1. Алпатов В. М. История лингвистических учений. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 367с.
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвістичних учень. – К.: Академія, 2011. – 239с.
3. Ковалик І., Самійленко С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичної думки. – К.: Вища школа, 1985. – 216 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К.: Академія, 2008. – 464 с.
5. Мечковская Н.Б. Общее языкознание. Структурная и социальная типология языков. – М.: Флинта, 2001. – 312 с.
6. Мечковская Н. Б. Семиотика. Язык. Природа. Культура. Курс лекций. – М.: Академия, 2007. – 432 с.
7. Норман Б.Ю. Теория языка. Вводный курс. – М., 2004.
8. Семчинський С.В. Загальне мовознавство: підручник. – К.: Око, 1996. – 413 с.
9. Удовиченко Г. М. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичних учень. – К.: Вища школа, 1980. – 216 с.

II. Додаткова

1. Апресян Ю.Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики. М., 1966.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Пер. с фр. – М., 1955.
3. Баранов Н. Введение в прикладную лингвистику. – М., 2001.
4. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М., 1989.
5. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови. – К., 2009.
6. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. – Львів, 2003.
7. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2009. – 302с.
8. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. – К., 1991.
9. Беликов В.И., Крысин Л.П. Социолингвистика. – М., 2001.
10. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М., 1970.
11. Бодуэн де Куртене И. А. Избранные труды по общему языкознанию: В 2 т. – М., 1963.
12. Бондарко А.В. Функциональная грамматика. – Л., 1984.
13. Вайнрах У. Языковые контакты. – К., 1979.
14. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание: Пер. с англ. – М., 1996.
15. Вихованець І.Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті. – К., 1988.
16. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М., 1999.
19. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К., 1985.
20. Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики. – М., 2004.
21. Гируцкий А.А. Общее языкознание. – Минск, 2001.
22. Гречко В.А. Теория языкознания. – М., 2003.
23. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию [Электронный ресурс]. – М.: Прогресс, 1984. – Режим доступа: <http://www.classes.ru/grammar/171.Gumboldt/>
24. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. – М., 1985.
25. Ельмслев Л. Язык и речь // Звегинцев В.А. история языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. – М., 1960. – Ч.2.
26. Жлуктенко Ю.О. Мовні контакти. – К., 1966.
27. Журавлёв В.К. Внешние и внутренние факторы языковой эволюции. – М., 1982.
28. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1992.
29. Звегинцев В. А. История языкознания XIX–XX вв. в очерках и извлечениях. Ч. 1–2. – М., 1964 – 1965.

30. Звегинцев В. А. О научном наследии Вильгельма фон Гумбольдта // Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984.
31. Зубкова Л.Г. Язык как форма. Теория и история языкознания. – М., 1999.
32. Иванова Л. П. Методы лингвистических исследований. – К., 1995.
33. Иванова Л.П. Курс лекций по общему языкознанию. – К., 2006.
34. История лингвистических учений. Древний мир. – Л., 1980.
35. История лингвистических учений. Позднее средневековье. – Л., 1991.
36. История лингвистических учений. Средневековая Европа. – Л., 1986.
37. История лингвистических учений. Средневековый Восток. – Л., 1981.
38. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич, 1994.
39. Касевич В.Б. Морфонология. – Л., 1986.
40. Касевич В.Б. О когнитивной лингвистике // Общее языкознание и теория грамматики. – СПб., 1998.
41. Кибрик А. Э. Сепир и современное языкознание // Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993.
42. Кобилянський Б. В. Короткий огляд історії мовознавства. – К., 1964.
43. Косериу Э. Синхрония, диахрония, история // Новое в лингвистике. – М., 1963. – Вып. 3.
44. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М., 1997.
45. Кубрякова Е.С. Язык и знание. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
46. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигматического анализа) // Язык и наука конца XX века. – М.: Ин-т языкознания РАН, 1995. – С. 114-238.
47. Кузнецов А. М. От компонентного анализа к компонентному синтезу. – М., 1986.
48. Кузнецов С.Н. Теоретические основы интерлингвистики. – М., 1989.
49. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. – М.: Прогресс, 1978 – 544с.
50. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 23. – М., 1988.
51. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. – М., 2004.
52. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. – М. – СПб., 2003.
53. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. – М., 1969.
54. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975.
55. Лингвистические исследования в конце XX в. – М., 2000.
56. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990.
57. Лосев А.Ф. Знак. Символ. Миф. – М., 1982.
58. Мартінек С. Український асоціативний словник: У 2 т. – Львів, 2008.
59. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов. – М., 1960.
60. Матезиус В.О. О системном грамматическом анализе // Пражский лингвистический кружок. – М., 1967.
61. Мельничук А.С. О всеобщем родстве языков мира // Вопросы языкознания. – 1991. – № 2.
62. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства // Мовознавство. – 1997. – № 2 – 3.
63. Методи структурного дослідження мови. – К., 1968.
64. Методы сопоставительного исследования языков. – М., 1988.
65. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. – М., 1988.
66. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV—XVII ст. – К., 1985.
67. Німчук В. В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. – К., 1980.
68. Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988. – Вып. 23.
69. Общее языкознание / Под общ. ред. А. Е. Супруна. – Минск, 1983.

70. Общее языкознание. Методы лингвистических исследований. / Под ред. Б. А. Серебренникова. М., – 1970.
71. Перебийніс В.С. Статистичні методи для лінгвістів. – К., 2002.
72. Подолян І. Е. Ідея лінгвальної відносності в сучасному науковому контексті // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – 2001. – Т. 4. – № 2.
73. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д.Попова, И.А.Стернин. – М., 2007.
74. Потапова Р.К. Новые информационные технологии и лингвистика. – М., 2004.
75. Потебня А. А. Из лекций по теории словесности. – М., 1989.
76. Потебня А. А. Мысль и язык. – К., 1993.
77. Потебня А. А. Слово и миф. – М., 1989.
78. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – К., 1999.
79. Проблеми та методи структурної лінгвістики. – К., 1965.
80. Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації. – К., 1998.
81. Рамишвили Г. В. Вильгельм фон Гумбольдт – основоположник теоретического языкознания // Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984.
82. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – М., 1985.
83. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. – К., 1988.
84. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. –Полтава: Довкілля-К, 2011. –844 с.
85. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / МОН України. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
86. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993.
87. Соломоник А. Семиотика и лингвистика. – М., 1995.
88. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с.
89. Степанов Ю. С. Методы и принципы современной лингвистики. – М., 1975.
90. Степанов Ю. С. Семиотика: Антология. – М., 2001.
91. Трубецкой Н. С. Некоторые соображения относительно морфонологии // Пражский лингвистический кружок. – М., 1967.
92. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. – М., 1960.
93. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2004.
94. Франчук В. Ю. Олександр Опанасович Потебня. – К., 1985.
95. Фрумкина Р.М. Психолінгвістика. – М., 2001.
96. Фуко М. Археологія знака. – К., 2003
97. Хомський Н. Роздуми про мову. – Львів: Ініціатива, 2000. – 352 с.
98. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л., 1974.
99. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. – М., 1998.
100. Язык и наука конца XX века: Сб. ст. / Под ред. Ю.С. Степанова. М.:, 1995.